

Μακεδονικά

Τόμ. 5, Αρ. 1 (1963)

Παν. Δ. Μηλιώτη, Η εν Νεϋγύ σύμβασις της ελληνοβουλγαρικής μεταναστεύσεως της 1]27 Νοεμβρίου 1919 και η εφαρμογή αυτής

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.852](https://doi.org/10.12681/makedonika.852)

Copyright © 2015, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (1963). Παν. Δ. Μηλιώτη, Η εν Νεϋγύ σύμβασις της ελληνοβουλγαρικής μεταναστεύσεως της 1]27 Νοεμβρίου 1919 και η εφαρμογή αυτής. *Μακεδονικά*, 5(1), 573–575. <https://doi.org/10.12681/makedonika.852>

πρὸς αὐτόν, κρυφίως ὅμως πολλαχῶς τὸν ἐβοήθησαν οὐ μόνον διὰ ποικίλων ἐφοδίων, ἀλλὰ καὶ δι' ἀνδρῶν, ὡς καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Τούρκων. Ἐπειτα καθορίζει ἀκριβῶς τὸ σημεῖον τῆς ἀποβάσεως τοῦ Καρατάσου εἰς τὴν Σιθωνίαν, τὸ ὁποῖον ἦτο ὁ ὄρμος Καλαμίτσι καὶ ὄχι ὁ λιμὴν τοῦ Κωφοῦ, ὡς καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀποβάσεως. Ἐξηγεῖ ἐπίσης ἐπαρκῶς τὴν βραδύτητα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Καρατάσου, ἡ ὁποία καὶ προεκάλεσε τὴν ἀποτυχίαν τῶν σχεδίων του, ἐξιστορεῖται δὲ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ ἡ περὶ τὴν Κομίτσαν τελευταία μάχη, μετὰ τὴν ἀτυχή ἔκβασιν τῆς ὁποίας ὁ Καρατάσος κατέφυγεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκεῖθεν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν ἑλευθέραν Ἑλλάδα. Πλὴν τῶν γενικωτέρων τούτων πρέπει νὰ σημειωθῇ καὶ τὸ πολυάριθμον τῶν λεπτομερειακῶν εἰδήσεων, αἱ ὁποῖαι συμπληρώνουν καὶ ζωντανεύουν τὴν ὅλην εἰκόνα τοῦ ἀγῶνος.

Τὸ ἔργον συμπληροῦσι δύο χρήσιμοι προσωπογραφικοὶ πίνακες, ὁ πρῶτος τῶν κυβερνητῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπὸ τοῦ 1686 μέχρι τοῦ 1783, ὁ δεύτερος τῶν πρωτοεπιστατῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Τὸ ἔργον τοῦ λογιῶν Γέροντος ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1854, ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους, ἀποδεικνύει δὲ πόση καὶ πόσον πολύτιμος ἱστορικὴ ὕλη εὐρίσκεται ἀποτεθησαυρισμένη εἰς τὰ ἀγιορειτικὰ ἀρχεῖα, ἡ ὁποία περιμένει τοὺς ἐρευνητάς της.

ΣΤΙΑΦΑΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Παν. Δ. Μηλιώτη, Ἡ ἐν Νεῦγν σύμβασις τῆς ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως τῆς 1]27 Νοεμβρίου 1919 καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Θεσσαλονίκη 1962. [Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 51]. 8ον, σ. 38.

Ὁ συγγραφεὺς, γνωστὸς δικηγόρος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὑπηρετήσεν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1925 μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου τοῦ 1929 ὡς Ἑλλην ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν 3ην καὶ 5ην Ὑποεπιτροπὴν Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἐν Νεῦγν συνομολογηθείσης συμβάσεως μεταξὺ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Σταμπουλίνσκη, ἧτις καὶ συνυπεγράφη μετὰ τῆς Συνθήκης εἰρήνης τοῦ Νεῦγν καὶ προσηρτήθη εἰς αὐτὴν αὐθημερόν.

Ὁ συγγραφεὺς μετὰ βραχεῖαν ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξετάζει τὰ ἀπώτερα αἷτια, τὰ προκαλέσαντα τὴν σύμβασιν ταύτην, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ φυλετικοὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀγῶνες μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, ἐκθέτει τὰ τῆς διαδικασίας, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν αἱ ὑποεπιτροπαὶ ἐφαρμογῆς καὶ ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως, δηλ. τὰ τῆς ὑποβολῆς αἰτήσεων μεταναστεύσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως περιουσίας, τὰ τοῦ τρόπου ἐπιτιμήσεως τῶν

ὕποεπιτροπῶν, τὰς ἀποδείξεις κυριότητος κτλ. Ἐκ τῶν ἐκτιθημένων γίνεται καταφανὴς ἡ καταβληθεῖσα προσπάθεια, προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ δυσκόλου ἔργου τῶν ὑποεπιτροπῶν. Ὅθεν δικαίως ὁ συγγραφεὺς τονίζει ἐν τῷ προλόγῳ του τὰς συνεπειὰς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Συμβάσεως ταύτης ἐπὶ τῶν ἐθνολογικῶν διαμορφώσεων ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι, καθ' ὅτι διὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς ἐχορηγήθη εἰς τοὺς κατοίκους πλήρως τὸ δικαίωμα, ὅπως οὗτοι ἐλευθέρως καὶ ἐκουσίως ἐκδηλώσουν τοὺς φυλετικούς αὐτῶν δεσμούς. Οὕτως οἱ μετὰ τῆς Βουλγαρίας φυλετικῶς συνδεόμενοι κάτοικοι μετὰ τὴν ὑποβολὴν αἰτήσεων μεταναστεύσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τῶν περιουσιῶν των μετῆνάστευσαν ἐλευθέρως εἰς Βουλγαρίαν, ἀποζημιωθέντες πλήρως διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι καταλειφθεῖσαν περιουσίαν, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ἄλλοι κάτοικοι, ἅπαντες Ἕλληνες ὄντες, εἰς οὐδεμίαν δῆλωσιν οἰασθήποτε φύσεως προέβησαν. Οἱ μεταναστεύοντες μετὰ τῶν αἰτήσεων μεταναστεύσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως περιουσιῶν συνυπέβαλλον ὑποχρεωτικῶς καὶ βεβαίωσιν φυλετικῆς μειονότητος. Ὅθεν ὀρθῶς συμπεραίνει ὁ συγγραφεὺς ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν βουλγαροφώνων δὲν ὑπέβαλον αἰτήσεις ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν βουλγαρικὴν μειονότητα, ὥστε λογικῶς καὶ ἐξ ἀντιδιαστολῆς προκύπτει ὅτι οὗτοι ἀνεξαρτήτως τῆς γλώσσης ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς γνησίους Ἕλληνας, ὅπως τόσοι ἄλλοι ξενόφωνοι Ἕλληνες, τουρκόφωνοι, βλαχόφωνοι, ἀλβανόφωνοι, ἀραβόφωνοι κτλ. Τονίζει δὲ ἰδιαίτερος ὁ συγγραφεὺς (σ. 30) ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔργου τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ ὅποιον παρατάθη ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, οὐδὲς παρουσιάσθη οὔτε εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν οὔτε εἰς ἄλλην τινὰ ἀρχὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχυριζόμενος ὅτι ἀνήκει εἰς σλαβικὴν μειονότητα, φέρ' εἰπεῖν Μακεδονικὴν, τὴν ὁποίαν ἔπλασαν ἐσχάτως οἱ ἐν Σκοπίοις πάλαι μὲν ποτε Βούλγαροι, νῦν δὲ δῆθεν Μακεδόνες.

Ἐπιτροπῆς ὁ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκ τοῦ ἔργου του εἶχεν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν μεταναστευόντων, ἀναφέρει ὅτι ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ ἀνεβίβασε τοὺς ἐκ Μακεδονίας μεταναστεύσαντας εἰς 66.262, τοὺς δὲ ἐκ Δυτικῆς Θράκης εἰς 35.804, ἧτοι ἐν συνόλῳ εἰς 99.066. Εἰς τούτους δέον νὰ προστεθῶσι καὶ 20.000 - 25.000 ἀκτήμονες ἢ τρομοκρατηθέντες ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων, οἱ ὁποῖοι ἀντέδρων εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἐγκατασταθέντες ἐν Βουλγαρίᾳ χωρὶς νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὰς περιουσίας αὐτῶν. Οὕτως οἱ ἐκ Μακεδονίας μεταναστεύσαντες ἀνέρχονται τὸ πολὺ εἰς 91.262. Ἐὰν δὲ ληφθῆ ἕπ' ὄψιν ὅτι ἡ γνωστὴ στατιστικὴ τοῦ Χιλμῆ Πασᾶ τοῦ 1901 ἀναβιβάζει τοὺς ἐν τῇ κατόπιν Ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ βουλγαροφώνους εἰς 119.000, ἔπεται ὅτι οἱ παραμειναντες ἐν Ἑλλάδι Ἕλληνες τὴν συνείδησιν Βουλγαροφώνοι, ἢ κατὰ τοὺς Βουλγάρους Γραικομάνοι, ἀνέρχονται εἰς 23.000 τὸ πολὺ. Οὐδαμοῦ εἰς τὰς στατιστικὰς γίνεται λόγος περὶ Μακεδόνων καὶ Μακεδονικῆς ἐθνότητος, ὀρθότατα δὲ λέγει ὁ συγγραφεὺς (σ. 3) ὅτι τὰ ἐσχάτως ἐκ Σκοπίων ἐκτοξευόμενα πυροτεχνήματα περὶ Σλαβικῆς ἐν Ἑλλάδι μειονότητος εἶναι κατασκευ-

άσματα τοῦ ἐργαστηρίου παντὸς ψεύδους καὶ ἀπάτης τῶν ὑπὸ τὸν Βλάχωφ κρυπτοβουλγάρων τῶν Σκοπίων, ad hoc συναρμολογούμενα πρὸς συγκάλυψιν τῶν ἐδαφικῶν των διεκδικήσεων ἐπὶ ἐδαφῶν ἀπὸ χιλιετηρίδων ἑλληνικῶν.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Νικολάου Π. Δελιαλῆ, Ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη τοῦ Νικολάου Κ. Κασομούλη (1795 - 1871). Ἀθῆναι, Τυπογραφεῖον Μυρτίδη, 1961. 8ον, σ. 31 μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων.

Ὁ Νικόλαος Κασομούλης ἔγινε πολὺ γνωστὸς εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀφ' ὅτου διὰ χορηγίας τῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς ἐδημοσιεύθησαν (1940) ὑπὸ τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη τὰ «Ἐνθυμήματα» αὐτοῦ. Ὁ Βλαχογιάννης εἰς τὴν εἰσαγωγήν του ἐξιστόρησε καὶ τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ συγγραφέως, ὡς προκύπτουν ἐκ τῶν «Ἐνθυμημάτων» καὶ ἄλλων δευτερευουσῶν πηγῶν. Ἡ διαθήκη αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστή. Ταύτην ἀνεκάλυψεν ἐν Κοζάνῃ ὁ ἔφορος τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Ν. Δελιαλῆς, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκδίδει αὐτὴν μετὰ τὴν χορηγίαν τῆς αὐτῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Φιλίππου Στεφ. Δραγοῦμη, ἰσοβίου μέλους αὐτῆς. Ἡ διαθήκη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας», τόμ. ΙΔ' (1960). Ἡ ἔκδοσις ἔγινε μετὰ μεγάλης προσοχῆς, σημειουμένων τῶν κενῶν, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ὁ χρόνος, καὶ τῶν σφαλμάτων τοῦ γραψάντος αὐτῆν, ὅστις εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κασομούλης. Ὁ ἐκδότης παρατηρεῖ ὅτι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γραφέντων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαπιστωθῇ σαφῶς οὔτε ὁ τόπος οὔτε καὶ ὁ χρόνος τῆς γεννήσεώς του. Ταῦτα σήμερον κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐκδότου σαφηνίζονται. Ἐκ τοῦ κώδικος βαπτίσεων τῆς Μητροπόλεως Κοζάνης προκύπτει ὅτι ὁ Νικόλαος Κασομούλης (Κασομούλης) ἐβαπτίσθη τὸν Αὐγούστου τοῦ 1795, ἀπέθανε δέ, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς ἐν Στυλίδι, τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1871.

Ἡ διαθήκη εἶναι ὡς ἱστορικὴ πηγὴ ἀξιολογώτατη, ὅχι μόνον διότι περιλαμβάνει ἀρκετὰ ἄγνωστα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα διὰ τὸν βίον τοῦ ἀγωνιστοῦ, καὶ δὴ καὶ τὸν οἰκογενειακόν, ἀλλὰ καὶ διότι παρέχει εἰκόνα τῶν μετεπαναστατικῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους κατεβάλλετο συνεχῆς προσπάθεια πρὸς στρατιωτικὴν καὶ οικονομικὴν τακτοποίησιν τῶν ἀγωνιστῶν.

Ὁ διαθέτης, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει ἐπανελημμένως τὸν βαθύτατον πόνον του διὰ τὸν ἄωρον θάνατον τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου, ἀφήνει ὡς κληρονόμον τὴν σύζυγόν του Μαριγῶν, ἀπαριθμεῖ δὲ τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀφήνει. Ἀξιοσημείωτα εἶναι ὅσα λέγει περὶ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ δημοσίου, ὅχι μόνον ἐκ μισθῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δαπάνας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ὑπεβλήθη χάριν τοῦ ἀγῶνος. Εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ φροντίς διὰ τὴν φύλαξιν τῶν χειρογράφων του ἐντὸς σιδηροῦ κιβωτίου